

Klassieke Olympiaden 2022-2023

Volwassenen Latijn

Vooraf aan de deelnemers

- Een winnende vertaling voldoet aan een aantal voorwaarden. Eerst en vooral moet de brontekst uiteraard correct geïnterpreteerd zijn, waardoor we een juiste inhoud lezen. Daarnaast is de doeltekst ook een aangenaam leesbare en meeslepende tekst, waarbij de sfeer van het origineel bewaard blijft. Zorgvuldige woordkeuze en doordachte zinsbouw dragen bij tot een literair waardevolle Nederlandse tekst.
- Let op: bewerkingen en creatieve eigen versies van het verhaal worden uitgesloten. In een Nederlandse vertaling wordt met alle elementen van de originele tekst *iets* gedaan: er staan in principe geen toegevoegde elementen, anders dan vanuit de noodzaak van het Nederlandse taaleigen. Waar een iets vrijere weergave nodig is om de inhoud/achtergrond van het origineel beter tot zijn recht te laten komen, is dit uiteraard te rechtvaardigen; de beoordeling hiervan ligt bij de vakjury. Aangezien het voor Latijn dit jaar om een passage uit een toneeltekst gaat, maken we graag een uitzondering voor eventuele – gefundeerde – regieaanwijzingen. De jury verwacht een speelbare toneeltekst zonder de dichtelijke vorm van het origineel te verwaarlozen.
- Omdat het niveau van de vertalingen van niet-classici de afgelopen jaren dermate hoog was, hebben we besloten dit jaar bij de beoordelingen geen onderscheid meer te maken tussen classici en niet-classici. Wel willen we graag weten of u classicus/classica (in opleiding) bent of niet en van welke vereniging(en) (NKV, VCN, VVG) u eventueel lid bent.
- U kunt uw vertaling vóór 1 februari 2023 sturen naar olympiadeklassiekvolw@gmail.com. Wilt u bij het inzenden vermelden of u classicus/classica (in opleiding) bent of niet en van welke vereniging (NKV, VCN, VVG) u eventueel lid bent?

Veel succes!

Inleiding

Hrotsvitha Gandeshemensis leefde in de tiende eeuw als een belangrijk lid van de Benedictijnen in Gandersheim (vlakbij het huidige Hannover). Haar – Germaanse – naam wordt op verschillende manieren gespeld: de ‘H’ staat er niet altijd, net als de ‘t’, de ‘v’ is soms vervangen door een ‘w/u’. Zelf verwijst ze naar de betekenis van haar naam met de woorden ‘ego, clamor validus Gandeishermensis’ – met het oud-Saksische ‘Hrodsuind’ als ‘sterke stem’. Hieronder kiezen we voor ‘Roswitha’ omdat deze versie het meest vertrouwd aanvoelt voor een moderne, Nederlandstalige lezer.

Naast metrische teksten over heiligen en een lang onvoltooid gedicht ‘ter ere van de Otho’s’, liet Roswitha zes toneelstukken na. Roswitha noemt de Romeinse Terentius als haar literair rolmodel, maar ze volgt hem nergens strikt na. De eenheid van tijd, plaats en handeling is niet van toepassing bij haar werk. Op moreel vlak distantieert ze zich zelfs van Terentius bij haar eigen inleiding: haar stukken zijn gezonder voor de christelijke ziel. Ook de vrouwelijke personages worden bij beide auteurs erg verschillend voorgesteld. Terwijl we bij Terentius zwakke figuren zien breken, lezen we bij Roswitha over heldinnen die uitblinken door maagdelijke kuisheid.

Het tweede stuk in de rij van zes draagt de titel Dulcitus.

Dulcitus is een prefect ten tijde van Diocletianus, die wil dat drie leden van zijn hof trouwen met drie maagdelijke, christelijke zussen: Agapes, Chionia en Irena. Hij staat erop dat ze hun geloof afzweren, maar zij weigeren. De keizer laat hen opsluiten onder het gezag van Dulcitus. Wanneer deze man echter merkt hoe mooi de drie jonge meisjes zijn, vraagt hij de soldaten om hen in de keuken op te sluiten. Wanneer hij hen in de nacht opzoekt, wordt hij overweldigd door waanbeelden waardoor hij de potten en pannen in de bijkeuken verwart met de meisjes en terugkeert van een weinig succesvolle nacht.

Op bevel van Diocletianus levert Dulcitus de meisjes uit aan Sisinnius. Hij moet hen straffen omdat ze trouw blijven aan hun godsdienst. Ook deze man ondergaat de vreemdste zinsbegoochelingen maar slaagt er uiteindelijk in om Agapes en Chionia te verbranden. Irena wordt met pijlen doodgeschoten. De drie martelaressen sterven maar bleven steeds trouw aan God.

Hoewel Dulcitus niet steeds als een sterke tekst wordt beschouwd op basis van de algemene structuur, kozen we toch een fragment uit dit stuk omdat enkel Dulcitus komisch bedoelde scènes bevat. Het te vertalen fragment is ook het meest besproken fragment: de keukenscène waarbij de door God verblinde Dulcitus de potten en pannen omhelst en kust tot hij volledig bedekt is met roet.

Roswitha houdt van assonantie en rijm: een mooie uitdaging voor elke vertaler/vertaalster. Er is heel wat discussie of haar stukken ook werkelijk opgevoerd werden, maar dat staat een speelbare vertaling niet in de weg.

Tekst

IV

- 1 AGAPES: Quid strepat pro foribus?
2 IRENA: Infelix Dulcitus ingreditur.
3 CHIONIA: Deus nos tueatur!
4 AGAPES: Amen.
5 CHIONIA: Quid sibi vult collisio ollarum, caccaborum et sartaginum?
6 IRENA: Lustrabo. Accedite, quaeso! Per rimulas perspicite!
7 AGAPES: Quid est?
8 IRENA: Ecce, iste stultus, mente alienatus, aestimat se nostris uti
9 amplexibus.
10 AGAPES: Quid facit?
11 IRENA: Nunc ollas molli fovet gremio, nunc sartagine et caccabos
12 amplectitur, mitia libans oscula.
13 CHIONIA: Ridiculum.
14 IRENA: Nam facies, manus ac vestimenta adeo sordidata, adeo
15 coinquinata, ut nigredo quae inhaesit similitudinem Aethiopis
16 exprimit.
17 AGAPES: Decet, ut talis appareat corpore, qualis a diabolo possidetur in
18 mente.
19 IRENA: En, parat regredi. Intendamus quid illo egrediente agant milites
20 pro foribus expectantes.

V

- 21 MILITES: Quis hic egreditur? Daemoniacus! Vel magis ipse diabolus.
22 Fugiamus.
23 DULCITIUS: Milites, quo fugitis? State, expectate! Ducite me cum lucernis ad
24 cubile.
25 MILITES: Vox senioris nostri, sed imago diaboli. Non subsistamus sed
26 fugam maturemus. Phantasma vult nos pessum dare.
27 DULCITIUS: Ad palatium ibo et quam abiectioem patior principibus
28 vulgabo.

VI

- 29 DULCITIUS: Ostiarii, introducite me in Palatium quia ad Imperatorem habeo
30 secretum.
- 31 OSTIARII: Quid hoc vile ac detestabile monstrum, scissis et nigellis
32 panniculis obsitum? Pugnīs tundamus, de gradu praecipitemus,
33 nec ultra huc detur liber accessus.
- 35 DULCITIUS: Vae, vae! Quid contigit? Nonne splendidissimis vestibus indutus
36 totoque corpore videor nitidus? Et quicumque me aspicit velut
37 horribile monstrum fastidit. Ad coniugem revertar quo ab illa
38 quid actum sit, experiar. En, solutis crinibus egreditur omnisque
39 domus lacrimis prosequitur.

VII

- 40 CONIUNX: Heu, heu! Mi senior Dulciti, quid pateris? Non es sanae mentis.
41 Factus es in derisum Christicolis.
- 42 DULCITIUS: Nunc tandem sentio me illum illarum maleficiis.
- 43 CONIUNX: Hoc me vehementer confudit, hoc praecipue contristavit, quod
44 quid patiebaris ignorasti.
- 45 DULCITIUS: Mando ut lascivae praesententur puellae et, abstractis vestibus,
46 publice denudentur, quo, versa vice, quid nostra possint ludibria
47 experiantur.

Hrotsvitha, *Dulcitius*, Scaenae IV-VII

Aantekeningen

regel 1 strepat

*Geen conjunctief overleggende vraag.
Men kan de zin beter interpreteren als
een impliciete indirecte vraag.*

regel 5 Quid sibi vult

“Wat betekent het?”

regel 6 rimula

verkleinwoord van rima

regel 15 coinquinata

bevuild

regel 25 senioris

*niet in de letterlijke, oorspronkelijke
betekenis, maar als respectvolle titel
i.p.v. het klassieke: ne subsistamus*

regel 25 Non subsistamus

vernietigen

regel 26 pessum dare

verkleinwoord van niger

regel 31 nigellus

komt van obsero, obserere

regel 32 obsitum

*Roswitha gebruikt deze wending
regelmatig om een doel uit te drukken
deze zin verwijst bijna letterlijk naar
Jeremiah 20.7*

regel 37 quo

regel 41 Factus es in derisum

*een woord dat vaak verwijst naar
hekserij*

regel 42 maleficiis